

Politikai
röpiratok,

60.

60
459

6.67000564943

Gróf Albert K.

— 3 —

DR. BALLAGI GÉZA.

5.

Erdély viszonyai.

Nagyméltóságú gróf Ministerelnök Ur!

Midőn közelebbről azon becses ígérteét hallottam, miszerint Erdélyt, annak viszonyait komoly tanulmányozása tárgyává kívánja tenni, s a jelen országgyűlés bevégeztével, személyes jelenlétével is szerencséltetni; és midőn ujabban meggyőződtem, miszerint magas helyzetét megillető befolyásában tul nem bizakodva, parlamentararis tapintattal pártunkat a kisebb s haszontalan próbatételektől megkímélve, csak olvi kérdésekben határozott együttartásra kívánja (ha nem csalódom) jövőre felhasználni; szabadságot veszek magamnak Erdély állapotával excellentiádat — tölem kitelhetőleg — megismertetni, s egész őszinteséggel politikai helyzetünket, egyéni fájdalmainkat tisztelettel közölni.

Politikai helyzetünk: Erdély specialis érdekeinek feladása, vagy tisztábban kifejezve: az alárendeltséggeli kibékülés. Nem tartom szükségesnek becses visszaemlékezését talán multunkra felhivni, vagy dicsekvőleg hozni fel, hogy bár gyengébbek és mindég és minden kormány által elhanyagoltak, a bár hiányos, s Magyarországnban nem igen ismert, alkotmányunk védelme alatt tudtunk számtalanszor vésztt elkerülni, sokszor kedvező körülményeket felhasználva tért is foglalni. Annyit azonban állithatok, miszerént szerény és nem kihívó politikánk mellett alkotmányunkból személyes biztontságot, egyéni és felekezeti szabadságot, vallásos türelmet, s alkotmányunknak aristocraticus jelleme mellett is, bizonyos jogegyenlőséget illetőleg mindig megóvni tudtunk annyit, mennyit sok tekintetben a nagy Magyarországn a multban csak vivmányként megnyerni szándékolt.

Nem kívánok összehasonlításokat tenni, de visszatekintve az 1848 előtti időszakra, valóságos elvi vivmánynak egyebet nem tart-hatok, mint a magyarnyelvnek törvényre szorult védelmét, s az ur-béri viszonyoknak némü rendezését.

Ugyan ezalatt a gyenge Erdély csak egyedül moralis együttar-tására támaszkodva, megküzdött a legfőbb hatalommal, s midőn ez a bár szinlegesen helyreállított alkotmányát, jutalomul tulajdon vé-reinek kormányzóvá választását követelte, készebb volt az ország minden ígéretekot megvetni, mint addig a monarchiában, e tekintet-ben egyedül megőrzött függetlenségét áruba bocsátani. Nyelvünk nem szorult törvényes védelemre, mindig nemzeti büszkeségünk tar-totta fenn, s ennek művelésére nemzeti színházunkat még a század elején a köz- és magyar lelkesedés egyedüli filléreiből építé.

A bekövetkezett 1848 rombolólag forgatott fel minden addigi viszonyokat, forradalomra vala szükség, hogy sok képzelt vivmányo-kat a hazára erőszakoljanak. És mi az eredmény? az, hogy sokan megijedve ezen vivmányok következményeitől, melyek különösen nemzeti szempontból csak vést hozhatnak közös hazánkra, szemet hunyva rohannak önnön veszedelmükre, s parlamentaris kormányzat által ezt még kikerülhetni remélik.

Ezeknek soraiba tartozunk nagyobbára mi erdélyiek, kik át-látva, hogy az annyira proclamált jogegyenlőség alapján nemzeti szempontból magunkat fenntartani képtelenek vagyunk, specialis érdekeinket feladva, alárendeltségünket politikai szempontból szük-ségesnek tartjuk.

Midőn azonban Erdély felejtve multját, politikai, különösen nemzeti szempontból, ezen önállóságróli lemondását bona fidessel hozza áldozatul, azon hitben van, miszerint Magyarország megem-lékezve Erdély multjáról, s meggondolva jelen helyzetét, hatalmi ál-lásának fenntartására, az Erdélylyel való tökéletes összeolvadást, s érdekeinek kielégittetését szükségesnek tartandja.

Nem akarok szemrehányásokkal élni az eddigi mulasztásokért. Meg vagyok tökéletesen győződve, miszerint azok nem rossz szándék-ból, hanem körülményeink, viszonyaink tökéletes nem ismeréséből erednek; némileg ugyan azon kicsinylésből is, melyet általában, mondhatni kivétel nélkül irányunkban éreztetnek, s naponta úgy itten, mint tulajdon hazánkban tapasztalunk.

Ne hogy elfogultságnak tulajdonítsa excellentiád ezen állításo-

mat, bátorkodom becses figyelmét első megjelenésünkre visszavezetni, s különböző körülményeket felhozni.

Első megjelenésünkkor az erdélyi képviselők gyűlést tartva, a nélkül, hogy tekintettel lettek volna az erdélyi 1848-ki I. törvény 2. §-ra, mely szerint egy országos bizottmány neveztetett ki épen azért, hogy a teljes egygyé alakulás részletei felől a magyar ministeriumot felvilágosítsa, Erdély érdekének a Magyarországba illesztésén közremunkáljon, s az előterjesztendő törvényjavaslatra anyagot nyújtson, hozzáfogtak egy azonnali unificatióról szóló törvény felajánlásához, s két külön ezt tárgyazó szerkezettel álltak elé. Midőn ezek ellen felszólalások történtek, s különösen felmerült sokakban azon aggdódom, miszerint Erdélynek viszonyai sok tekintetben egészen eltérők a Magyarországiaktól, ezeknek egyesítése, mindkettőnk tanulmányozása nélkül merő lehetlen, s talán szükséges lenne azon 1848-ban kinevezett országos bizottság még élő tagjait kihallgatni, értekezletünk feloszlott.

Nem tartották szükségesnek ezen bizottság összehívását, állitva, hogy lepadott számuk miatt ezen nagy munka keresztülvitelére képtelenek lennének, kiegészíteni pedig lehetlen, s tekintetbe sem véve azon bizottság által még 1848-ban tett előmunkálatokat, ujabban az unificatio azonnali proclamálását álliták a kedélyek megnyugtására szükségesnek.

Midőn azonban ezen törvénynek fogalmazásához fogtak, kiviláglott, miszerint a valóságos egyesülés inkább csak czimnek volt felhasználva; maga a lényeg, bizonyos kivételeknek fenntartása, s midőn ezen kivételek sem elégitették ki mindnyájoknak igényeit, a végelhatározást elhalasztva, egy a kormánynak adandó indemnitas által akarták a netaláni vita tárgyát kikerülni.

Igy keletkezett azon első szerkezet, melyszerint a kormány az eddigi rendszernek fenntartására kívánta a felhatalmazást.

Már ez mutatta, miszerint viszonyaink merőben ismeretlenek, mert tőlünk csak kívánni is azon rendszer fenntartását, mely ellen a multban folytonosan küzdöttünk, nem lett volna egyéb, mint multunknak tökéletes megtagadása. Felajánlottuk e helyett a tökéletes indemnitas, mely kivált tőlünk, kiknek némi fogalmuk egy alkotmányos multról lehetett, ha egyébnek nem, loyaltási nyilatkozatnak méltán vétethetett.

És mi volt az eredmény?

A helyett, hogy önmegtagadásunk és feltétlen megadásunk méltánylólag ismertetett volna el, közhitté vált a felsőbb körökben, majmolókra tanált az alsóbbakban, mely szerint állíták, az erdélyiek elfogultak;

mindenki mást-mást kíván;
kívánalmaik kielégithetlenek.

Ha részletezzük ezen vádak mindegyikét s különösen okait, melyek ezeket irányunkban előidézték, elfogultságnak nem tekinthetem sokaknak talán tulzott azon nyilvánított hitét, miszerint Erdélyben a nemzetiségeknek s különösen a románoknak igényei, nemzeti létünk fenntartása mellett, kielégithetlenek; s bár mindent megadnánk is, a magyar fajnak hátratétele, mely iránt a német kormány alatt reményt tápláltak, az egyedüli, mi netalán némileg őket kielégíteni képes lenne.

A kormánynak azóta szerzett tapasztalatai ez állításunkat, azt hiszem, sok részben igazolják.

A szászok elleni gyakori kitérések inkább kifejezései azon méltatlankodásnak, melyet ellenükben érez az egész ország, midőn még minden időben s minden kormány alatt sikerült nékiek, ugy materialis jóllétöket, mint politikai külön állásukat mindez ideig biztosítani; kik a közel multban a német kormányval kezét fogva, elnyomásunkra mindent elkövettek, most is paczkázva a jelen kormánynyal, minden kedvezményben részesülnek.

Elfogultságnak nevezhető-é különösen az, midőn nem csak politikai önállóságunkról lemondva, feltétlen alárendeltetésünket felajánlottuk; de egyéni büszkeségünk megtagadásával, épen mi kívántuk a kormánybiztosságra egy magyarországinak kineveztetését, csak is azért, hogy meghitt emberei által győződhessék meg a kormány állapotunk ziláltságáról, s kezét nyujtson a naponta mindinkább sülyedő materialis megsemmistlés elhárítására.

Csak egyszerű tényeket kívántam felhozni viszonyaink szándékolt tanulmányozásának elősegítésére, s excellentiád becses ítéletére bizom, vajjon nem éppen mi panaszkodhatnánk inkább, az irányunkban bizonyult elfogultság ellen, midőn még azon tényleges eredményt is, melylyel pártunk fennállását biztosítottuk, kormányunk egyedüli érdemének tulajdonítók, felejtve, hogy a választási törvények, a románok passivitása az egyedüli tényezők, melyek idejöttünket elősegítik. Az erdélyieknek természetükké vált mérsékeltisége, talán sze-

rénysége, s azon történelmileg elismert jelleme, sorsának provocatióját a lehetőségig elhalasztani, fokozta már is az önmegadást azon pontig, hol a magáról megfélejtkezés a gyávaságig sülyedett.

Hogy mindezek mellett a kir. biztosságnak fenntartását ajánlottuk, tulajdonítsa excellentiád a kormány és pártunk iránti loyaltásunk újabb jeléül; midőn villámhárítónak felhasználva nem akarjuk, hogy a mulasztásokért felmerült méltó vádak, a kormányra nehezteljenek, de másrészt, s őszintén bevallva, tulajdonítsa Excellentiád az erdélyi politikában sokszor haszonnal alkalmazott precautióknak is, nem akarván a jövő választásokért a felelőséget egészben elvállalni, midőn ha ámitani nem akarok, kétségtelenül áll, miszerint pártunk sok híveiben is az elégedetlenség érzete megfogalmazott.

Felhasználják következetlenségünk bizonyítékául azon vádat, „mindenki mást-mást kíván.“

Ha ez politikánkat illeti, határozottan tagadom. Soha nem volt köztünk nagyobb egyetértés, mint azon törekvésben, **hogy feltétlenül csak magyarok kívánunk lenni.** Épen azon kétség, miszerint ezt magunkra elérni nem tudjuk, ösztönzött bennünket egyedül önállásunk, külön erdélyi politikánk, minden intézményeink feladására. Legyen bár ez csak a gyanúsításnak nyilatkozata, még azon esetben is jogosan visszautasítom, s minden szégyen nélkül hivatkozom közelebbi multunkra, midőn az 1863-ban tartott szebeni gyűlésen, a nélkül, hogy bármi reményekre jogosítva lettünk volna, csakis a nagy Magyarországba helyezett bizalmunk, s azon őszinte törekvés, hogy politikájának győzelmére lehetőleg segédkezet nyujtsunk, elég őszöntül szolgált el nem fogadni mindazon ajánlatokat, melyeket materialis jobbléttünk előmozdításának kilátásban helyezésével számtalanszor nekünk tettek.

Ha azonban feltűnő az, hogy egyeseknek materialis kívánalmaik vagy talán panaszaik egymástól annyira eltérők: ne okozzanak bennünket, hanem inkább azokat, kik gyéren nyujtottak alkalmat kihallgatásunkra, s midőn néha váratlanul megrohanva, kényszerítettünk panaszainkat szóval kifejezni, csoda-e, ha mindenki fájdalmának csak legnagyobbikát nyilvánítá?

Allapotunk hasonló azon kórodai betegkéhez, kik naphosszant reméllik orvosaik megjelenésével elinondhatni szenvedéseiknek legnagyobbikát. S valjon ugyanazon betegségben sinlődőknek fájdalmaik hasonlók-e? Nem elítélendő lenne azon orvos, ki ebből a betegségnak

már megszűntét állitaná, s nem helyesebben tenné az, ki meggyőződnék, hogy a szenvedés általános.

„Kivánalmaik kielégíthetlennék“, inkább mentségül szolgálhat a semmit tevésnek, mint vádül követelményeink túlzásáért. Mert miből állnak politikai követelményeink?

Ha szükségesnek tartja a kormány nemzeti politikánk kifejtésére, consolidálására az egygyéolvadást, együtttartást: kezdjenek a munkához és szüntessék meg azon örökös kivételeket, melyekkel felforgattak eddig majdnem mindent, mi a gyakorlati életben hasznos és szükséges volt, és megingatták hiveikben azon hitet, hogy rajtunk segíteni, könnyíteni akarnak.

Ha azonban a magas politika nem tartja időszertűnek, hogy nagyobb általalakulások kezdetüket vegyék, vagy talán félnek, hogy követelményeinkkel terhőkre válandunk, teremtsenek új, vagy indémítások alapján hagyják meg a régi rendszert. De szüntessék meg ezen folytonos kivételeket, naponta terjedő anarchiális állapotot. Elégitse ki a kormány a kegyeire szorult egyeseket, kiknek folytonos hátrátételök megélhetési kérdés; szüntesse meg környezetében az eddig hatalmat gyakorolt bureaucraticus dölyföt, mely az erdélyiekben csak tolakodókat tekint; legyen a kormány méltányos, midőn jelenleg a százakra menő ministerialis hivatalnokok közül alig 56 részesül az irgalom szánalom-kenyerében.

Nehogy azon vád alá essem, miszerint magam is elfogultságtól ragadtatva, csak polemiákkal kívánom Excellentiád becses idejét elrabolni, tényeket sorolandok fel, melyekből meggyőződhetik állapotunk tarthatlanságáról s azon folytonos hátrátételekről, melyekben úgy itten, mint otthon, kivétel nélkül részesülünk.

A törvénykezésben a német törvényt hagyták életben, s midőn úgy bíránk, mint mi magunk ezen eljáráshoz szokva, peres ügyeinket némileg folyóvá tettük, az új perrendtartás az addigi eljárást megzarta, mondhatni mindent megakasztott.

Örökösödésünk Erdélyben a német törvény rendszabályai alatt áll, holott a partiumban, az országbirói határozat által megállítottak érvényesek. S így azok, kiknek birtokaik mindkét helytt vannak, még végrendeletileg sem intézkedhetnek, mert nem csak más az örökösödés, de a végrendeletnek érvényessége is külön formáknak van alávetve.

Különbözik a váltó eljárás és különösen a bányatörvény, a kő-

szén szabad kutatásában, mely Erdélyben a birtokosságnak legnagyobb hátrányára hozott be; s ennek megváltoztatásáért, a magyarországinak Erdélyre való alkalmazásáért több versen még a törvényhozáshoz is folyamodott a birtokosság.

A német büntető törvény alkalmaztatik az erdélyi bünösökre. S minő anomalia, midőn a legfőbb törvényszéknél az azonos bünösök közül az erdélyi a német törvények szerint, a magyarhoni attól egészen eltérő elvek alapján ítéltetik el.

Mezei rendőri törvényeink nincsenek, a német rendszabályok nem alkalmaztatnak, a magyarországiak be nem hozattak; s elszort, rendezetlen és számos parcellákból álló birtokainkon vagy minden gazdálkodás lehetetlen, vagy tulajdon felvigyázóink által kell vagyonnukat, természetményeinket a folytonos megtámadók ellen védelmezni. A németek által behozott erdő-törvények sehol sem alkalmaztatnak; a kártevők többnyire csak a tetten talált kár megtérítésére ítéltetnek; s mi lehet ennek természetesebb következése, mint erdeinknek tökéletes elpusztulása. De a nemzet-gazdászati káron kívül a lopni vágyás s ennek természetes következménye a demoralisatio majdnem általános, s nem rég történt, hogy vagyonosabb polgár is ily lopáson találtatott.

Midőn Magyarországbán minden az urbéri viszonyokból fennmaradott egyenlenségek törvényhozás utján megszüntettettek, és mindenki birtokának szabad rendezésére jogosítva van: Erdélyben a birtokrendezés feltételére csak az lehetett jogosítva, ki az egész rendezendő területnek felét birta.

Magyarországbán az állam által kárpótlandó urbériségért a birtokosság tökéletesen kielégítve, midőn Erdélyben némi kérdések függőben tartatnak, s 4 év óta a ministerium előtt ellátatlan hevernek. Midőn a szászoknak a teljes kárpótlás kiadatott, a magyar birtokosoktól, a német kormány által kiadott, a törvényszékektől jogosnak elismert és kiutalt kárpótlásaik, a képzelt vegyes szolgálmányi ürtügy alatt, a jelen kormány által önkényüleg térítettnek meg a törvényes eljárás tökéletes mellőzésével.

A dézma megváltásban különböző eljárás követtetett el; előbb a szász papságnak, minden előzékenységgel kifiztetett az egész dézma kárpótlás és annak 1848 óta számított hátralék kamatja; szinte 10 évet tartott, míg ugyanezt a többi felekezetbeli papjaink is meg-

kaphatták, s ekkor is inkább annak köszönhetőék, hogy igen feltűnő lett volna a hasonló jogalapon fekvő követelésüket elutasítani.

Ugyan ekkor a birtokossággal szemben egészen ettől eltérő eljárást alkalmaztak. Ugyanis az 1858 szeptember 15-én kiadott lf. patensben az urbéri dézmának két külön osztálya állittatik meg, és a fiscalis censussal terheltnek kárpótlása egészben megtagadtatik, (noha a papságnak hasonló jogczimen birt és census cathedaticussal terhelt dézma kárpótlása egészben kiadatott) és kárpótlás alá folveendő urbéri dézmának azon urbéri községekben határozottatott felvétetni, mely helységeknek nevei a régi összeírásokban bejegyezve nem voltak.

Noha kétségtelenül áll az, miszerint az urbéri dézmák jogi fogalma Erdélyben két külön jogalapon állott, de a századok óta folytonos és változatlan gyakorlat ezen különbséget megszüntette, s csak is az erdélyi különleges viszonyok, s e részben is a magyarországiaktól tökéletesen eltérő jogalapok megismerése vezethet az erdélyi birtokosság e részbeni sérelmének méltánylására.

Az urbéri dézmák mennyiségi fogalma — nem különböztetve meg a papi vagy földesuri jogosultságot — általánosan nona és decima nevezet alatt ismeretesek; holott ezen jelenleg fiscalis jognak állított arendae dézmáról az 1545-ik évben august. 25-én Erdélyben tartott országgyűlésen, már ezen haszonbéri összeg mennyiségéről megállapittatik: *Arenda decimarum constituat undecimanam partem justı valorı.* Később ezen törvényes gyakorlatot Magyarország is elismeri, s 1-ső Ferdinand alatt a *Corpus juris* 1552-ről a 29. t. cz. ezen szavakkal rendelkezik: *quod in Transsilvania juxta veterem ejusdem provinciae consuetudinem fiat arendatio decimarum.* Ezen adatokból nem csak az tetszik ki, miszerint a dézmának mennyisége is egészen különbözött attól, mi törvényeinkben nona és decima alatt volt ismeretes: hanem különösen az, hogy már az 1556-ban bekövetkezett secularisatio előtt is, a természetbeni dézma-vétel, a birtokosságnak törvények által biztosított s változás alá nem vehető valóságos tulajdona volt.

Későbbi törvényeink hasonló értelemben rendelkeznek és azokban ki van mondva, miszerint ezen arendae dézma a régi összeírások alapján csakis azon mennyiségben fizetendők, mint azelőtt, s ezen összeírások a káptalanokban megőriztessenek.

Alkotmányunkat biztosított Leopoldi hitlevél 16. pontja ezen

szavakkal rendelkezik: „decimas etiam consveta apud ipso arenda redimi solitas, dominis terrestribus reliquimus“.

Kétségtelen mindezen felhozottakból, hogy fiscust vagy államot csak ezen haszonbér erejéig illette tulajdoni jog, mert midőn századok óta fennálló törvényeink értelmében ezen haszonbért sem nevelni, sem természetben venni az állam jogosítva nem volt; az azóta dézmával terhelt terület-szaporodás egyedül a birtokosság javára kell hogy számítassék, annál is inkább, mert a papok dézma kárpótlásaik kiszámításánál már ezen eljárás alkalmaztatott, s mindenütt csak a census cathedratikus tőkéje vonatott le kárpótlási illetőségükből.

A dézma kérdésének elodázására nem szolgálhat mentségül a magas kormánynak az 1858 sept. 15-én kelt lf. patensre való hivatkozása; az 1860-ik évben Felséges Urunknak kiadott válaszló rendelete az 1858-ban kiadott lf. patens ideiglenességét az által is elismeri, hogy ezen dézma-kérdést a törvényhozás által rendeli felvétetni és elintéztetni.

Még feltűnőbb azonban az igazságtalanság, midőn az előbb említett, királyi joggal terheltnek állított dézmákon kívül a kétségbe nem vont urbéri tizedkárpótlások felszámításánál minden okadatolás nélkül a kárpótlási tőkének 10 évi hátralék kamatját önkényüleg vonják le, sőt akkor, midőn a papságnak még azon dézma-kárpótlásába is, — melyet a hasonló jogon birt birtokosságtól ez ideig megtagadtak — költségek fedezésére csak $\frac{1}{6}$ részt vontak le, a birtokosságtól ugyan ezek fedezésére az egész kárpótlási összegnek $\frac{1}{3}$ -át vonják le.

A székelyföldön az újabb időben határozott kárpótlás is a leghanyagabbul kezeltetik s elvesztette tükéletesen azon hatást, melyet ez által a törvényhozás és a kormány elérni akart. Már az utalványozások a leghanyagabbul adattak ki, még lassabbak a törvényszéki kiutalások, s miután általában az összegek kisebbek s nagyobbára kisebb birtokosoké, kik az eljáráshoz nem értenek, a már kezeikben levő utalványokat 60—70 % veszteséggel adják el. Ha Nagyméltóságod e részben felvilágosítást kívánand, meg fog győződni, miszerint a jogosultaknak nagyon kevés része, s ezek közül is csak a nagyobb birtokosok, kik kárpótlásaikat magok vették, a kisebbek többnyire másokra előre átruházták.

Az egymást felváltó kormányok különbözőleg jártak el a függő urbéri kérdések elintézésében, különösen a birtokviszonyok rendezé-

ndes törvényszékektől el nem láttathatnak, külön urbéri bíróságokat itott fel. Most az újabb szervezet szerint minden törvényszéknél gfeljebb egy bíró leend ezekkel elfoglalva; de miként legyen képes t elintézni, midőn állithatom, hogy az egész országban maig sincsen talválnak $\frac{1}{100}$ részében a birtokrendezés keresztül vive, számos egyék-, különösen székekben megkezdve sincsen.

A politikai administratio hiányai nem kisebbek, ezeknek elő-ásával jelenleg nem kívánom Nagyméltóságod figyelmét terhelni, ak azon eljárásra vagyok bátor felhívni, melyet egyéneinkkel szem-n elkövettek, s mely sokakban azon hitet erősítette meg, miszerint erdélyiek nemcsak számba nem vételben, de valóságosan hátra-elben részesültek.

Nem emlitem, hogy alkalmazásra csak azok számíthattak, kik zonyos protectiókban részesültek; az ily módon bejutottak ellen is ndent elkövettek, hogy azokat a bureaucraticus világ előtt képtelenül tessék fel, hogy őket tökéletesen lejárva, mielőbb eldobjassák. em akarok példákra hivatkozni, de bátran állithatom, miszerint az szes, mint említém, 56 itteni ministerialis hivatalnokok közül keve-k azok, kik az eddigi eljárás mellett előmenetők által jövőjüket ztosítottnak hihették.

Ezen bureaucraticus ligának befolyása még kiállhatlanabb Erdély-n, hol majd minden tekintélyesebb politikai hivatal Magyarorszá-aknak vagy idegeneknek kezeiben van, kiknek naponta szaporodnak secláik akkor, midőn erdélyi, a ministeriumokat kivéve, egész Ma-arországban alkalmazva egy sincsen.

Hogy ott, hol a kisebb birtokosság s a szegényebb polgári osz-ly a materialis elstüledés küszöbén áll, s hol ezeknek egyedül meg-hetési módjuk a hivatalba juthatás: ítélje meg Nagyméltóságod mek-ora legyen elkeseredésük, midőn állithatom, hogy már a feltétlen yesülés közvéleménynyé tételében e részbeni reményeiknek kielégít-tése nagy szerepet játszott.

Végre szükségesnek tartom Excellentiád becses figyelmét tulaj-on képviselői állásunkra felhívni, s nem minagunk, de a kormány különösen a közös haza érdekében egész őszinteséggel, bizalommal lkérni: tekintsen szét, s becses ítéletére bizom, lehet-e gondolni, hogy ezen pártunkhoz tartozó 65 erdélyi képviselő valósággal kép-seli az ország összes közvéleményét, különösen ha még ezek közül lezendíttetnek a magyarországi és szász képviselők? lehet-e hinni.

hogy azon ország magyar eleme, mely egész 1865 évig a leghatározottabb magyar politikát fenntartani, s a legnagyobb következetességgel azt elősegíteni tudta, most annyira kimerült legyen, miszerint jövő átalakulásának nehéz munkáját a mi kezeinkre bizonni merészelné? Már a mult választásokkor egy bizonyos közönbösség vala észlelhető, most hozzájárult a sok részbeni elégtelenség, s bocsásson meg Excellentiád őszinteségemért, ha állítom, hogy csaknem általános a jelen viszonyok iránti deffidentia.

Neveli ezt a személyes, talán mondani fogják provinciális büszkeség, midőn mindenki magát lenézettnek hiszi, de neveli különösen annak meggondolása, miszerint társadalmi osztályaink egyike sem illeszthető a magyarországihoz, büszksége nem engedi, hogy alászálljon, vagyona elégtelen, hogy hasonlók közt magát fenntartsa.

Egy bizonyos materialis jobblétet, viszonyaink némileges rendezését várták és várják mi tőlünk, s állithatom, miszerint személyemet illetőleg csakis azon remény hozott ide, e tekintetben valamit tehetni, s mondhatom, talán ezért kényszerítették ide jönnöm; maholnap vége hivatásunknak, s a mulasztásokért mentségül okokat felhozni nem tudunk.

Öt évi ittenléttünk alatt kétségbevonhatlan bizonyosságaitadtuk őszinte ragaszkodásunknak, és büszkéek vagyunk, hogy pártunk is a kormány erősítésében közreműködve, erdélyi érdekeinknek háttérben szorításával is, a kibontakozódást elősegítettük; reméljük azonban, hogy a kormány és pártunk Erdély különleges viszonyairól jövőre tudomást nyerve, méltánylólág fognak eljárni azon érdekeink kielégítésében, melyek egyedül teendik lehetővé a közös cél elérését, a közös haza egyéolvadásának megörökítését.

Beadatott Pesten, deczember 12-én 1871.

Br. Bánffy Albert.

